

manjinama u razdobljima nakon svjetskih ratova, kao i tijekom hladnoga rata. Potom se usmjerava na osamdesete godine, kad ubrzo nakon helsinškoga završnog akta, uzimajući dakako u obzir dokumente Konferencije o europskoj sigurnosti i suradnji, dokazuje napredovanje u dugotrajnome poslu oko definiranja traženoga koncepta. Napokon, političkim promjenama i situacijom u Europi nakon 1989. i 1990. godine, autor slijedom dokumenata Ujedinjenih nacija, Vijeća Europe i, naravno, Konferencije o europskoj sigurnosti i suradnji, elaborira konceptijsku definiciju nacionalne manjine kojom izbjegava moguće kolizije i krive predodžbe vezane uz koncepcije multikulturalnih društava, kulturnoga pluralizma i manjina.

Sasvim je izvjesno da će ova knjiga imati konstruktivan doprinos u znanstvenim istraživanjima i stručnim raspravama o manjinskoj problematici. Propitujući koncept manjine i pokušavajući ustanoviti elemente za novu definiciju, autor je pokušao odgovoriti na mnoga pitanja. Možda će njegovi odgovori i ponude izazvati daljnje diskusije i daljnja propitivanja. Ako tako bude, onda će ova knjiga služiti u korisne svrhe.

Jadranka GRBIĆ

Nicola Girasoli, *Compromise and Minority Rights*, Akadémiai Kiadó, Budimpešta 1996., 111 str.

Već su davno teoretičari društvenoga razvoja upozorili da su manjine najčešće marginalizirane zajednice unutar širega okruženja (npr. države u kojoj žive), te da su im mogućnosti interpretacije vlastita položaja ograničene jednako kao i mogućnosti poduzimanja kora-

ka za njihovu promjenu. Položaj manjina zahtijeva poimanje općih društvenih procesa koji ih stvaraju, oblikuju, održavaju, ili pak pritišću i uništavaju. Iz iskustava gotovo svih država koje imaju nacionalne manjine (a to su gotovo sve države međunarodne zajednice) i koje žele riješiti manjinsko pitanje u skladu sa standardima međunarodnoga javnog prava, očigledno je da provođenje dokumenata međunarodnih zajednica (npr. UN-a, Vijeća Europe, Organizacije za europsku sigurnost i suradnju) o prevenciji od diskriminacije i zaštiti nacionalnih manjina, nailazi na brojne teškoće kad ih treba provesti u djelo — u praksu svakidašnjeg života, pri čemu se nameće i pitanje njihove istinske efikasnosti.

Temeljna je autorova hipoteza da su danas u gotovo svim državama na svijetu prava manjina suočena s velikim problemom — nemogućnošću izbora, točnije, čini se da je jedina ponuda koja vodi rješenju — kompromis. No, on se pita mogu li prava manjina biti okrenuta kompromisu? I što znači kompromis unutar prava ili dogovor koji bi trebao ratificirati međunarodne propise? Nije li kompromis restrikcija ili nijekanje (čak možda uskraćivanje) prava nacionalnoj manjini? I ne izgleda li onda puno ostvarenje prava i principa, koja se tako otvoreno proklamiraju u međunarodnim dokumentima o manjinama, kao san koji se nikad neće ostvariti? Ovom knjigom autor odgovara na ta, za njega, temeljna pitanja.

Nakon što je objasnio značenje riječi kompromis, obrazložio je praksu zaštite manjina od Pariške mirovne konferencije (1919.) do današnjih dana te načine na koji su se dokumenti o nacionalnim manjinama provodili unutar sustava Ujedinjenih nacija, Organizacije za europsku sigurnost i suradnju i Vijeća Europe. Ukazao je na činjenicu da se stvarna provedba prava nacionalnih manjina uvijek provodila uz brojne poteškoće i uvijek pomoću kompromisnih rješenja (a osobito nakon Drugoga svjetskog rata).

Glavne točke koje je trebalo razjasniti da bi se upoće moglo ponuditi rješenje, bile su, primjerice, odnos manjine i većine (u jednoj državi), zaštita manjine općenito, zaštita pojedinaca kao pripadnika manjine, manjine kao kolektiva, zatim razjasniti što je

manjina, tj. koje zajednice jesu manjina a koje nisu, što je to nacionalna manjina? Nadalje, točno definirati pojmove kao što su: identitet, ljudi, nacije, nacionalnost, država, kompromis jer su nedostatna određenja češće vodila jačanju tenzija umjesto njihovu smanjenju.

Središnja ideja u knjizi jest da svatko, i manjina i većina, ima pravo na jednakost, ali i pravo da bude različit. Rješenje je vidljivo samo ako obje strane prihvate manjinski status i manjinska prava kao trajno rješenje. To znači da bi nacionalne manjine koje su manjinama postale prije zahvaljujući povijesnim okolnostima nego izborom, morale prihvatiti svoju poziciju kao trajnu, a ne kao tek privremeno ili prijelazno povijesno razdoblje (prema nekoj drukčijoj sudbini u budućnosti). Istodobno većina mora prihvatiti činjenicu da svoju državu dijeli s ljudima koji su drukčiji te da to nije privremena epizoda koja će trajati do asimilacije ili raseljenja; manjina ima pravo ostati gdje jest i ostati drukčijom. Stoga, posebna prava i posebne mjere koje podržavaju nacionalne manjine nije nešto što "ide u prilog" nacionalnim manjinama, to nisu nikakve privilegije. Naprotiv, ta posebna prava i posebne mjere su temeljene na prihvaćanju principa ljudskih prava za sve pojedince u jednoj zajednici kakva je država, a uživanje jednakosti za sve predstavlja prije svega pravo svih na uživanje jednakosti. Dakako, i pored svega toga je teško provesti ta prava u životnu praksu i uvjeriti države i vlade da provedba postojećih standarda pridonosi pravdi i etablira mir i lojalnost svih građana unutar jedne države. Autor je svega toga potpuno svjestan (od početka do kraja knjige). Svojim argumentiranim i krajnje poštenim pristupom čini vrijedan korak prema odgovarajućim rješenjima.

Jadranka GRBIĆ

Ne samo stručnu i znanstvenu, nego i širu čitateljsku publiku zasigurno je obradovala ova knjiga, premda ona, sudeći po uvodnim riječima same autorice, predstavlja tek prvi dio rada na sređivanju podataka o Židovima u Hrvatskoj. Pretpostavljamo dakle i nadamo se, da nastavak slijedi.

Naime, relevantna literatura za istraživanje ne samo Židova nego i ostalih etničkih i nacionalnih zajednica/manjina u Hrvatskoj, najvećim je dijelom dosada objavljivana u periodičkim i prigodnim izdanjima, uglavnom u obliku većih ili manjih članaka, studija i sl., te se potreba za radovima većega opsega, primjerice sinteza, osjeća već duže vrijeme. Stoga je ova knjiga uistinu dobrodošla.

Knjiga je nastala u okviru projekta "Židovska općina Zagreb" uz potporu Ministarstva znanosti i tehnologije Republike Hrvatske, te pomoć i podršku Židovske općine u Zagrebu. U pojedinim dijelovima istraživanja s autoricom Melitom Švob surađivalo je više kolega, suradnika Instituta za migracije i narodnosti u Zagrebu (gdje je autorica stalno zaposlena), a dio je knjige izrađen za projekt "Unutarnje migracije u Hrvatskoj" spomenutoga instituta.

Knjiga sadrži dva temeljna dijela, priloge i popis literature.

Prvi dio pod naslovom "Židovi u Hrvatskoj" autorica započinje obrazlaganjem povijesne i pravne osnove naseljavanja Židova u Hrvatsku od 18. do 20. stoljeća. Tome prilaže analizu popisa stanovništva iz godine 1857., s posebnim osvrtom na pojedine regije, a nastavlja analizom promjena u teritorijalnoj i političkoj podjeli Hrvatske nakon Prvoga svjetskog rata. Zatim ponovno konzultira podatke iz popisa stanovništva za godine 1921., i 1931. obraćajući osobitu pozornost na Židove u urbanim sredinama, da bi

Melita Švob, Židovi u Hrvatskoj, Migracije i promjene u židovskoj populaciji, K. D. Miroslav Šalom Freiberg; Židovska općina Zagreb, Zagreb 1997., 320 str.